

Paul Tough

ADJUNK ESÉLYT A GYEREKEKNEK!

ADJUNK ESÉLYT A GYEREKEKNEK!

Hogyan segítsük
a hátrányból indulókat?

Paul Tough

A fordítás alapja:
Paul Tough: *Helping Children Succeed: What Works and Why*

Copyright © 2016 Paul Tough

Fordította © Szalai Virág, 2018

Utószó © L. Ritók Nóra, 2018

Szerkesztette: Illényi Balázs

Borítóterv: Hegedűs Márton

Ábrák: Dylan Greif

HVG Könyvek, Budapest, 2018

Kiadóvezető: Budaházy Árpád

Felelős szerkesztő: Káli Diána

www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-304-553-4

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképes úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: Sörfőző Zsuzsa
Nyomás: Generál Nyomda
Felelős vezető: Hunya Ágnes

Charlesnak, aki épp most indul útnak

TARTALOM

1. Nehéz körülmények	9
2. Stratégiák	17
3. Készségek	21
4. Stressz	27
5. Szülők	31
6. Trauma	35
7. Elhanyagolás	41
8. Korai intervenció	45
9. Kötődés	49
10. Családlátogatás	57
11. Az otthon falain túl	63
12. Építőkövek	71
13. Fegyelmelés	77
14. Ösztönzők	83
15. Motiválás	87
16. Értékelés	93

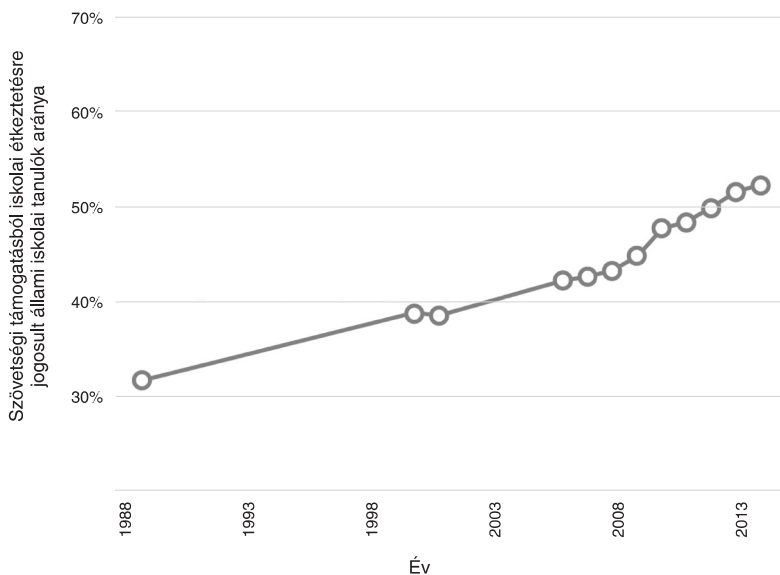
17. Üzenetek	103
18. Gondolkodásmód	111
19. Kapcsolatok	117
20. Pedagógia	123
21. Kihívás	133
22. Mélyebb tanulás	139
23. Megoldások	147
Utószó a magyar kiadáshoz	
<i>L. Ritók Nóra</i>	153
Köszönetnyilvánítás	163
A szerzőről	167
Jegyzetek	169
Név- és tárgymutató	187

1.

NEHÉZ KÖRÜLMÉNYEK

Az amerikai oktatás 2013-ban fordulóponthoz érkezett. Az országban először került az állami iskolába járó gyerekek több mint fele – egészen pontosan 51%-a – a szövetségi kormány által meghatározott, ingyenes vagy támogatott iskolaebédre jogosító alacsony jövedelmi küszöb alá. Ez a fejlemény nem egyik napról a másikra következett be; a Southern Education Foundation adatai szerint az alacsony jövedelmű családokból származó, állami iskolába járó tanulók száma 1989 óta, amióta az alapítvány a mutatót figyeli, megszakítás nélkül növekedett.¹ (Akkor a tanulók kevesebb mint egyharmada tartozott ebbe a csoportba.) Az ötvenszázalékos arány átlépésére mondhatjuk azt, hogy ez csak szimbolikus küszöb, ám mint szimbólum mégiscsak fontos. Azt jelenti, hogy az alacsony jövedelmi helyzetű tanulók oktatása immár nem tekinthető mellékes kérdésnek országunkban. Jelenleg a szegény gyerekek segítése a szó szoros értelmében az amerikai állami iskolák legfontosabb küldetése, tágabb értelemben pedig az amerikai nép alapvető felelőssége.

Ezt a feladatunkat nem teljesítjük. Az Egyesült Államok Oktatásügyi Minisztériumának adatai szerint az elmúlt húsz

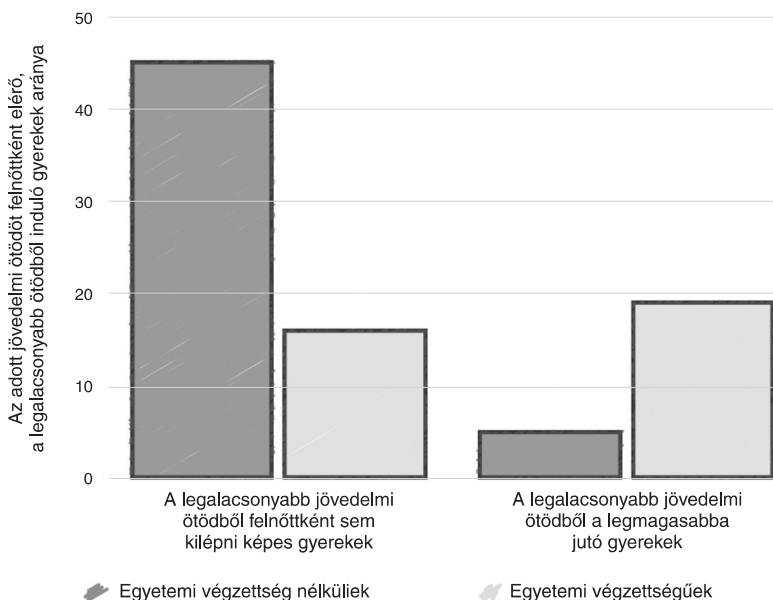

1. ábra Az amerikai állami iskolák tanulói közül egyre többen tartoznak az alacsony jövedelmi réteghez

évben nem csökkent a szakadék az alacsony jövedelmi csoportba tartozó gyerekek és jobb helyzetű társaik nyolcadikos szövegértési és matematikai eredményei között. (Ugyanez a különbség a negyedikesek esetében ugyan az utóbbi két évtizedben csökkent, de csak hajszálnyit.)² Közben a jómódú és a szegény végzős középiskolások egyetemi felvételi vizsgaeredményei közötti különbség még emelkedett is az elmúlt három évtizedben; az 1980-as években 800 pontos skálán 90 pont eltérés alakult ki, ami mára 125 pontra növekedett!³ Az egyetemi végzettségi arányok közötti differencia hasonlóképpen élesen nőtt.⁴ Ehhez jön még, hogy manapság a szegény családból származó gyerekek gazdasági mobilitása súlyosan korlátozott, hacsak nem szereznek felsőfokú képzettséget. Azoknak a fiataloknak, akik jövedelmi szempont-

ból a népesség legszó ötödébe tartozó családokban nőnek fel (vagyis a háztartás éves bevétele 21 500 dollár alatt marad⁵), és nem szereznek alapszakos diplomát, pusztán ötvenszázaléknyi esélyük marad, hogy felnőttként kitörjenek a legszó jövedelmi csoportból.⁶

E különbségek annak ellenére nőttek, hogy az elmúlt két évtizedben a nemzeti oktatáspolitikai központi célként jelölte meg a gazdag és szegény tanulók teszteredményei közötti szakadék mérséklését. Ezt szorgalmazta George W. Bush elnök No Child Left Behind (Egyetlen gyermek sem maradhat le) törvénye és Barack Obama elnök Race to the Top (Törj az élre!) programja is. Ezeket a kormányzati törekvéseket számos nonprofit csoportosulás támogatta és egészítette ki, miközben tehető filantrópok is gyakran segítettek, és az oktatá-

2. ábra Egyetemi végzettség nélkül az alacsony jövedelmi csoportba tartozó gyerekeknek kevés az esélyük a társadalmi mobilitásra

si egyenlőtlenség megszüntetése melletti elkötelezettség sem lankadt. Ezek a törekvések bizonyára hoztak egyéni sikereket – létrejöttek olyan iskolák és programok, amelyek valós kiemelkedési lehetőséget nyújtottak néhány hátrányos helyzetű tanulójuknak –, ám az alacsony jövedelmi réteghez tartozó gyerekek teljesítményében általánosságban csak csekély, vagy semmilyen javulást nem értek el.

E szakadék áthidalásának mikéntjéről és egyáltalán megvalósíthatóságáról jelenleg is országos vita folyik, ami nem korlátozódik a politikai döntéshozókra és a filantrópokra. Az ország különböző részein dolgozó pedagógusok nagyon is testközelből tapasztalják meg a nehéz körülmények közül induló gyerekek küzdelmeit, csakúgy, mint a szociális munkások, a mentorok, a gyermekorvosok és a szülők. A szegénységben vagy más nehézségek közepette felnövő gyerekekkel foglalkozók tudják, hogy a tanárok és más szakmabeliek nehezebben érik el őket, nehezebben tudják motiválni, megnyugtatni őket vagy kapcsolatot teremteni velük. Számos pedagógusnak sikerült leküzdeni ezeket a korlátokat (legalábbis néhány diákjuk esetében). Ugyanakkor több száz kollégájukkal beszéltem az elmúlt években, akik kiégtek, sőt gyakran kétségbe vannak esve a munkájuk okozta frusztráció miatt.

Azoknak, akik szeretnék megszüntetni ezeket az oktatási különbségeket, számos pénzügyi, politikai vagy bürokratikus akadállyal is szembe kell nézniük. Szerintem azonban a legelső akadály fogalmi jellegű, hiszen még a gyermekkori hátrányos helyzet hátterében húzódó mechanizmusokat sem értjük teljesen. Pontosan miért okoz később olyan sok gondot, ha valaki szegénységben nő fel? Másképpen fogalmazva: mivel járul hozzá a jólét a gyerekek fejlődéséhez, amit a szerény körülmények nem adnak meg?

Írásaimban több mint egy évtizede ezekre a kérdésekre keresem a választ. Első könyvem, a *Whatever it Takes* (Bármibe kerüljön is)⁷ Geoffrey Canada, a harlemi Children's Zone alapítójának a munkásságát mutatta be. A könyv többek között azt vizsgálta, miképpen befolyásolja a gyerekek eredményeit a környezetük, különös tekintettel arra, hogy milyen módon korlátozza a gyerekek lehetőségeit, ha tömeges szegénységtől sújtott városrészben élnek. Második könyvem, a *Segítsük kibontakozni gyerekeinket! – Kitartás, kíváncsiság és a személyiségben rejlő erő*⁸ más szemszögből vizsgálta a hátrányos helyzetű gyermekek előtt tornyosuló akadályokat: nevezetesen, hogy milyen készségeket, képességeket szereznek (vagy nem szereznek) meg felnőtté válásuk során.

A *Segítsük kibontakozni gyerekeinket!* elsősorban azzal foglalkozott, hogy milyen szerepet játszanak a szegény gyerekek nehézségeiben a gyakran nemkognitív vagy „puha” készségeknek nevezett tényezők – az olyan tulajdonságok, mint a kitartás, a lelkiismeretesség, az önuralom és az optimizmus –, és milyen stratégiák segíthetik őket sikerre. A gyermekek fejlődését tanulmányozó szakemberek az utóbbi években egyre többet és egyre növekvő optimizmussal foglalkoznak ezekkel a tulajdonságokkal, amelyeket néha jellemerőségeknek is neveznek. Magamat is beleértve sokan gondolják jelenleg, hogy ezek alapvető eszközök az alacsony jövedelmű családokból származó gyerekek eredményeinek javításában.

Ezt a nézetet részben idegtudományi és gyermekorvosi adatok alapozzák meg. E területek friss kutatásai szerint a durva és kiszámíthatatlan körülmények biológiai változásokat idéznek elő a csecsemők és a gyerekek fejlődő agyában és szervezetében. Ezek a változások akadályozzák több fontos mentális képesség fejlődését, amelyek segítségével a gyerekek szabályozni tudnák a gondolataikat és érzelmeiket. Emiatt

pedig később nehezebben fogják feldolgozni az információkat és uralni az érzelmeiket, ami szükséges lenne az iskolai sikerességhez.

Ezt a neurobiológiai kutatási eredményt hosszabb távú pszichológiai vizsgálatok is alátámasztják, melyek szerint egyes nemkognitív készségekkel (például önuralommal, lelkiismeretességgel) rendelkező gyerekek felnőttkorukban nagyobb valószínűséggel lesznek különféle területeken eredményesebbek. A legalaposabb e tanulmányok közül⁹ évtizedeken keresztül követett ezer új-zélandi, az 1970-es években Dunedinben született gyereket. Megállapítása szerint az erősebb nemkognitív készségekkel rendelkező gyerekek több osztályt tudnak elvégezni, és egészségesebbek, továbbá kisebb eséllyel válnak elvált szülővé, futnak bele hitel-visszafizetési nehézségekbe vagy kerülnek börtönbe.

Mióta 2012 őszén megjelent a könyvem, a fenti tulajdonságokat, különösen az oktatásban, egyre szélesebb körben tartják számon a fiatalok fejlődésének fontos, ám gyakran elhanyagolt tényezőiként. Hiába vált azonban fontossá a nemkognitív tényezők témája az utóbbi években, arról nem igazán alakult ki egységes álláspont, hogyan lehet a leghatásosabban támogatni a gyerekeket ezek megszerzésében. Márpedig érthető, hogy ez sok pedagógust elkészerít. A könyvem megjelenése után tartottam néhány előadást tanároknak és gyermekfejlesztéssel foglalkozó szakembereknek, ahol beszámoltam a hátrányos környezet biológiai hatását feltáró legújabb kutatásokról, és beszéltem azokról az orvosokról, nevelőkről, tanárokról és gyerekekről, akikkel az anyaggyűjtésem során megismerkedtem. A mondandóm végén gyakran tette fel ugyanazokat a kérdéseket a hallgatóságom: *Rendben, de mit csináljunk most, hogy mindezt tudjuk?* Sok így megismert tanár személyes tapasztalatával egybevágott, hogy a

nemkognitív készségek különösen az alacsony jövedelmi rétegekből származó gyerekek iskolai eredményességénél esnek nagy súllyal latba. Azonban sem a könyvemben, sem máshol nem találtak világos receptet arra, hogy milyen módszerekkel, milyen eljárásokkal lehet a leghatékonyabban fejleszteni e készségeket a gyerekekben és a kamaszokban.

2014 nyarán ezért úgy döntöttem, hogy új munkába kezdek, újra felveszem a *Segítsük kibontakozni gyerekeinket!* során feltérképezett kutatások fonalát, és beszámolok az új tudományos felfedezésekről, az új iskolamodellekről és a gyerekekkel kialakított kapcsolatok új megközelítéseiről, ideértve az osztálytermen belüli és kívüli tevékenységeket is. E munka eredménye ez a könyv, amellyel gyakorlati útmutatót szeretnék adni a szakemberek és politikai döntéshozók kezébe ennek a még csak kialakulóban lévő területnek a kutatásairól. Egyúttal megkísérek válaszolni a kérdésre: mit csináljunk most, hogy mindezt tudjuk?